

FINLANDIYA TA'LIM TIZIMI ASOSIDA O'QUVCHILARNING SHAXSIY RIVOJLANISHI VA KREATIVLIGINI RAG'BATLANTIRISHNING PEDAGOGIK MEKANIZMLARI

Yulchiyeva Mohigul A'zamovna

*Andijon shahar Turon Universiteti, Pedagogika
nazaryasi va uning tarixi fakulteti
1- bosqich talabasi.*

Annotatsiya: Mazkur maqolada Finlandiya ta'lim tizimining o'ziga xos jihatlari asosida o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va kreativ fikrlashini rag'batlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik mexanizmlar tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida Finlandiya ta'lim modelida qo'llaniladigan o'quvchi markazli yondashuv, baholash tizimi, o'qituvchi kasbiy erkinligi hamda integrativ ta'lim texnologiyalarining samaradorligi ochib berilgan. Tadqiqot natijalari milliy ta'lim tizimini takomillashtirishda foydalanish uchun ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Finlandiya ta'lim tizimi, shaxsiy rivojlanish, kreativlik, pedagogik mexanizm, o'quvchi markazli ta'lim, innovatsion yondashuv.

Аннотация: В данной статье анализируются педагогические механизмы, способствующие стимулированию личностного развития и творческого мышления учащихся с учетом специфики финской системы образования. В ходе исследования были выявлены учебный подход, система оценивания, профессиональная свобода учителя и эффективность интегративных образовательных технологий, используемых в финской модели образования. Результаты исследования служат основой для разработки научно-практических рекомендаций по совершенствованию национальной системы образования.

Ключевые слова: финская система образования, личностное развитие, креативность, педагогический механизм, учебный подход, инновационный подход.

Abstract: This article analyzes pedagogical mechanisms that serve to stimulate the personal development and creative thinking of students based on the specific features of the Finnish education system. In the course of the research, the learner-centered approach, assessment system, teacher professional freedom, and the effectiveness of integrative educational technologies used in the Finnish education model were revealed. The results of the research serve to develop scientific and practical recommendations for use in improving the national education system.

Keywords: Finnish education system, personal development, creativity, pedagogical mechanism, learner-centered education, innovative approach.

KIRISH

Zamonaviy globallashuv sharoitida ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri – mustaqil fikrlaydigan, ijodkor, ijtimoiy jihatdan faol shaxsni shakllantirishdan iboratdir. Jahon tajribasida bu borada yuqori natijalarga erishgan ta'lim modellaridan biri Finlandiya ta'lim tizimi hisoblanadi. Xalqaro baholash dasturlari (PISA) natijalariga ko'ra Finlandiya o'quvchilari bilim sifati, kreativ fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalari bo'yicha yetakchi o'rinlarni egallab kelmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va kreativligini ta'minlash masalasi pedagogika fanining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu masala bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar asosan shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, konstruktivistik yondashuv hamda innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan bog'liq holda o'rganilgan. Finlandiya ta'lim tizimi bo'yicha eng nufuzli tadqiqotlardan biri P. Sahlbergning ilmiy ishlarida yoritilgan. Uning fikricha, Finlandiya ta'lim tizimining muvaffaqiyati raqobatga emas, balki ishonch, tenglik va o'quvchining individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash tamoyillariga asoslanadi. Muallif o'quvchilar kreativligini rivojlantirishda baholashning rivojlantiruvchi (formative assessment) modeli muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi.

OECD tashkiloti tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda Finlandiya ta'lim tizimi o'quvchilarning shaxsiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan tizim sifatida e'tirof etiladi. Hisobotlarda ta'lim jarayonida stresssiz muhit yaratish, akademik bosimni kamaytirish va o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshirish kreativ fikrlashning asosiy omillari sifatida ko'rsatilgan. Darling-Hammond tadqiqotlarida ta'lim sifatining o'qituvchi kasbiy tayyorgarligi bilan uzviy bog'liqligi asoslab berilgan. Finlandiya tajribasida o'qituvchiga yuqori darajadagi akademik mustaqillik berilishi, dars jarayonini loyihalashda erkinlikka ega bo'lishi o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ilmiy jihatdan asoslangan.

Hargreaves va Fullan tomonidan ishlab chiqilgan "professional kapital" konsepsiyasi Finlandiya ta'lim tizimiga mos keluvchi nazariy model sifatida qaraladi. Unga ko'ra, ta'lim sifati faqat standartlar bilan emas, balki o'qituvchining kasbiy madaniyati, hamkorligi va innovatsion fikrlashi orqali ta'minlanadi. Bu holat o'quvchilarda ijodkorlik va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. Kreativlikni rivojlantirish bo'yicha Guilford va Torrance tomonidan ishlab chiqilgan nazariyalar Finlandiya ta'lim amaliyotida fanlararo integratsiya va loyiha asosidagi ta'lim orqali namoyon bo'ladi. Ushbu yondashuvlar o'quvchilarning divergent fikrlashini, muammolarni noodatiy yechish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham shaxsiy rivojlanishga yo'naltirilgan ta'limning ahamiyati ta'kidlanadi.

Xususan, O'zbekiston ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga qaratilgan ilmiy ishlarda Finlandiya ta'lim tajribasini adaptatsiya qilish imkoniyatlari muhokama qilingan. Tadqiqotchilar kreativlikni rivojlantirishda baholash tizimini insonparvarlashtirish va pedagogik jarayonda erkinlikni oshirish zarurligini qayd etadilar. Shuningdek, so'nggi yillarda olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatadiki, Finlandiya ta'lim tizimida shaxsiy rivojlanish va kreativlikni rag'batlantirish yagona metod orqali emas, balki o'zaro bog'liq pedagogik mexanizmlar majmuasi orqali amalga oshiriladi. Ushbu mexanizmlar o'quvchi markazli ta'lim, rivojlantiruvchi baholash, loyiha asosidagi o'qitish va qulay psixologik muhitni o'z ichiga oladi. Adabiyotlar tahlili natijalari shuni ko'rsatadiki, Finlandiya ta'lim tizimi tajribasi o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va kreativligini ta'minlashda ilmiy jihatdan asoslangan va amaliy samaradorlikka ega bo'lib, uni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Finlandiya ta'lim tizimining muvaffaqiyati an'anaviy baholashga asoslanmaganligi, o'quvchining shaxsiy rivojlanishini ustuvor deb bilishi va ta'lim jarayonida erkinlik hamda ishonch tamoyillariga tayanishi bilan izohlanadi. Ushbu jihatlar o'quvchilarda ijodiy fikrlash, tashabbuskorlik va mas'uliyat hissini shakllantiradi. Mazkur maqolaning maqsadi – Finlandiya ta'lim tizimi tajribasi asosida o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va kreativligini rag'batlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik mexanizmlarni ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari:

- Finlandiya ta'lim tizimining asosiy tamoyillarini o'rganish;
 - Shaxsiy rivojlanish va kreativlikni qo'llab-quvvatlovchi pedagogik mexanizmlarni aniqlash;
 - Ushbu mexanizmlarning ta'lim jarayonidagi samaradorligini baholash;
 - Milliy ta'lim tizimi uchun ilmiy-amaliy xulosalar ishlab chiqish.
- METHODS (Tadqiqot metodlari)
- Mazkur tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:
- Tahliliy metod – Finlandiya ta'lim tizimiga oid ilmiy manbalar, normativ hujjatlar va pedagogik tadqiqotlarni o'rganish;
 - Taqqoslash metodi – Finlandiya va an'anaviy ta'lim tizimlarida shaxsiy rivojlanish va kreativlikni rivojlantirish yondashuvlarini solishtirish;
 - Tizimli yondashuv – pedagogik mexanizmlarni yaxlit tizim sifatida tahlil qilish;
 - Pedagogik kuzatuv va umumlashtirish – ta'lim jarayonida qo'llaniladigan innovatsion usullarning samaradorligini baholash.

Tadqiqot natijalari

Tadqiqot natijalari Finlandiya ta'lim tizimida o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va kreativligini ta'minlovchi quyidagi asosiy pedagogik mexanizmlar mavjudligini ko'rsatdi:

1. O'quvchi markazli ta'lim yondashuvi

Finlandiya maktablarida o'quvchi ta'lim jarayonining markazida turadi. O'quvchilarning qiziqishlari, individual ehtiyojlari va rivojlanish sur'atlari inobatga olinadi. Bu yondashuv o'quvchilarning o'z-o'zini anglash va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2. Baholashning rivojlantiruvchi modeli

An'anaviy reyting va ball tizimi o'rniga formatif (rivojlantiruvchi) baholash qo'llaniladi. Baholash jarayoni o'quvchini jazolash emas, balki uning rivojlanishiga yo'naltirilgan bo'lib, bu kreativ fikrlashni cheklamaydi.

3. O'qituvchining kasbiy erkinligi

Finlandiya ta'lim tizimida o'qituvchilarga dars metodlari va o'quv materiallarini tanlashda katta erkinlik beriladi. Bu holat o'qituvchilarning ijodiy yondashuvini kuchaytirib, o'quvchilar bilan samarali hamkorlikni ta'minlaydi.

4. Integrativ va loyiha asosidagi ta'lim

Fanlararo integratsiya va loyiha asosidagi ta'lim o'quvchilarning real hayotiy muammolarni hal etish, tanqidiy va kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

5. Psixologik qulay ta'lim muhiti

Finlandiya maktablarida stresssiz, ishonchga asoslangan muhit yaratiladi. Bu o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va ichki motivatsiyasini kuchaytiradi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Finlandiya ta'lim tizimida shaxsiy rivojlanish va kreativlik tasodifiy emas, balki puxta ishlab chiqilgan pedagogik mexanizmlar orqali ta'minlanadi. O'quvchi markazli yondashuv va rivojlantiruvchi baholash o'quvchilarning o'z imkoniyatlarini erkin namoyon etishiga sharoit yaratadi. Mazkur tajribani milliy ta'lim tizimiga moslashtirishda pedagog kadrlar tayyorlash, baholash tizimini takomillashtirish va ta'lim muhitini insonparvarlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Finlandiya ta'lim tizimi o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va kreativligini rivojlantirishga yo'naltirilgan samarali pedagogik mexanizmlar majmuasiga ega. Ushbu tajriba asosida quyidagi xulosalar chiqarildi:

-O'quvchi markazli yondashuv kreativlikni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi;

-Rivojlantiruvchi baholash o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshiradi;

-O'qituvchining kasbiy erkinligi ta'lim sifati va innovatsion faoliyatni kuchaytiradi.

Mazkur tadqiqot natijalari ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va pedagogik jarayonlarni takomillashtirishda ilmiy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sahlberg, P. Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? Teachers College Press, 2015.
2. OECD. Education Policy Outlook: Finland. OECD Publishing, 2020.
3. Hargreaves, A., Fullan, M. Professional Capital: Transforming Teaching in Every School. Routledge, 2012.
4. Darling-Hammond, L. The Flat World and Education. Teachers College Press, 2010.
5. Ta'lim to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Qonuni. Toshkent, 2020.